

Boží apatéka

Příroda poskytovala lék takřka na každou nemoc a bolest a bohyně se v přírodním léčitelství skvěle vyznaly. Účinnost této „boží apatéky“ nijak nesnižuje fakt, že stanovení diagnózy i vlastní léčení bývalo spojeno s rituály. Dnešní pozorovatel v nich může vidět jen způsob, jak zvýšit autoritu léčitele, jakýsi reklamní obal, aniž by připustil, že může jít o důležitou součást léčby, mechanismus, který připravuje pacientův organismus i jeho psychiku na léčbu, startuje ji a vytváří tak prostor pro její účinný průběh.

Pro doktora bylo z Kopanic daleko a byl drahý. K nejbližšímu lékaři do Bojkovic to sice bylo „pouhých“ jedenáct kilometrů, avšak z centra Kopanic – Hrozenkova. Nezapomeňme, že jednotlivé usedlosti byly na Kopanicích rozhozeny široko daleko po stráních karpatských vrchů a nevedly k nim žádné cesty v dnešním slova smyslu. V zimě, když napadl sníh, byla většina usedlostí i po několik týdnů zcela nedostupná. A za takových okolností zůstávala návštěva lékaře nad reálné možnosti chudých obyvatel zdejšího kraje. A dodejme, že lidé žijící v krajíně izolované od ostatního světa se jen pomalu zbavovali nedůvěry k moderní medicíně. I proto se zde lidové léčitelství udrželo mnohem déle než jinde. „Lid jako by stále

ještě pokládal nemoc za působení zlých mocností. Odtud ony čarodějnice, bohyně, amulety, agnusky, škapulíře, vykuřování jizeb, přetírání košilí na ruby, zázračné vody apod.,“ píše ještě ve 30. letech Jan Húsek.

V přírodě, jak již bylo řečeno, se našel lék na mnohé nemoci a dobrá bohyně uměla ne-li zahnat, tak alespoň zmírnit i velkou bolest.

Které byliny se v léčení na Kopanicích používaly? Rejstřík byl velmi široký. Některé léčivky jsou známé a podnes k léčbě používané, například podběl, petrklíč, devětsil, plicník lékařský, hlohový květ, květy a plody černého bezu, mařinka vonná, materídouška, řepík, kozlík a další. Jiné, zejména takové, u nichž se používal lidový název, je těžké určit bez bližší informace.

Bohyně předepisovaly různé způsoby užívání. Bylinné lektvary a čaje byly doporučovány k pití. Často bylo třeba bylinu macerovat ve *časnej vodziče* nebo v kořalce. Někdy se sušené směsi pálily a nemocný se jimi *kadzil* (okuřoval), jindy se směs dávala do koupele, přikládala na bolavé místo a podobně. Každá bohyně měla svoji přírodní apatéku, své recepty a postupy, doprovázené zpravidla magickými rituály, bez nichž by žádný lék nebyl účinný. Následující magické formule užívané při zažehávání nemoci, zaznamenal v polovině 20. století učitel Jaroslav Kobylka.

Započínám já své veci, nje zlu mocú, s Krista Pána dopomocú, aby mi bolo vyznačené, od samého Ježíša Krista vyjavené, z čeho by sa nemoc stanula, z picjá, z jedzeňjá, z laku, z úroku, z lútosci, z jakéhokolvek dníčka: pondzelňajšjého, vovtorňajšjého,

stredňajšjého, čtvrtňajšjého, pjáteňajšjého, sobotňajšjého, nedzelňajšjého. Ostúdzaná je táto Franciška jedným, ostúdzaná dvomi, ostúdzaná tromi, zmývám tromi, ostúdzaná štyrmi, ostúdzaná pjaci, ostúdzaná šjesci, ostúdzaná sjédmi, ostúdzaná vósmi, zmývám dzevjaci. Domu, hoscu, domu, od keho choroba pochádzáš, k temu. Čo si jěj poščala, to ci vracám, do tvého ména, do tvého cela, šecker navracám. Ven šecker choroby troje, dzevjaceré ať sce od téjto Francišky odstúpené, bysce jěj němohly škodzic ani ve dně, ani v noci, budze jěj Bóh něbeský na dobrěj, svjatěj, božskej pomoci. Prindze blahoslavená Panenka Maria do jej ména, do jěj cela, do jěj údóv, do jěj stavóv, ona si pri něj šecker sčiši, ona si v jěj srděčku klásteriček postaví, omšu svjatú slúžic budze, svjatý Jan s dvanásci kúrmi apoštolmi posluhovaci budze. Ven šecker choroby, troje, dzevjaceré, ať sce od téjto Francišky odstúpené, bysce jěj škodzic němohli ani ve dně, ani v noci, budze jěj Bóh něbeský na dobrěj, svjatěj, božskej pomoci. K temu mi predně dopomáhaj sám něbeský a milosrdný Bóh Otec a Bóh Syn a Bóh Duch svjatý, šeci boží svjací, kerí sce na něbeském trůně jací, ráčce mňa vyslyšaci a túto modlidbičku ode mňa prijaci a mně v mých vecách nápomocni býci, ve jménu Boha Otca i Syna i Ducha svjatého. Amen.

Mnohé neduhy označovali lidé na Kopanicích jako *vred*. Podle číselné magie mělo být třikrát devět rozmanitých neduhů – *vredů*. A daly se, jak jinak, zažehnat zaříkáváním:

Žehnám já tuto Haničku krsčenú, Bohom danú, z čehokolvíčko sa jej to stalo: z jedzeňá, z picjá, z chodzeňá, ze spaňá, z kolikolvizčjého dňa: pondzelňajšjého, vovtorňajšjého,

stredňajšjého, ze štvrtňajšjého, pjátečňajšjého, ze sobotňajšjého, z nędzěľňajšjého: ven vred vredúci, vred zjavný, tajný, sačený (táhne človeka), trasený (přeletí človeka), lámány, modrý, krúcený, trojí dzevjacerý, ven vred zajedzěný, zapitý, zaspaný, zalakány, zahněvaný, trojí dzevjacerý, ven vred s vrjédzenci, zimnica se zimničjenci, účinci s účinčjenci, choroba s chorvó-benci. Do hlavy to vešlo, nohými to vëndze, do tej čjerneji zemi pojdzé a tvému celečku škodzic něbudze.

Víra v uhranutí, úřknutí, tedy poškození pohledem, je velmi stará a jednotlivci s černýma uhrančivýma očima byli obáváni v každé lidské pospolitosti patrně na všech stupních společenského vývoje. „*To prej úřkne člověk, kterej má srostlý obočí, ale on o tem neví,*“ charakterizuje úroky nebo také ouročky Augusta Šebestová. Uhranut mohl být nejen člověk, ale i dobytče. Dnes bychom úřknutí v seznamu nemocí nenašli, ale lidé je jako nemoc způsobenou bezděčně nebo vědomě člověkem s uhrančivýma očima vnímali.

Diagnóza se podle Šebestové stanoví následovně: *Dá se do hrnka vody, devět žízlavých uhýlků (žhavých uhlíků) se po jednom púščá do hrnka a čítá se od devíti nazpátek. Dyž ty uhýlky padnú na dno, má člověk nebo dobytče úroky.* A doporučuje následující léčení: *Voda z devíti uhýlků, v kterej se úřkneteji třikrát mosí umyt, má se vylít mezi ploty, kady žádnéji neide.*

Josef Hofer zná z Kapanic tři mnohem složitějši způsoby, jak úroky zažehnat. Uvedme alespoň jeden z nich: Před východem slunce se nabere vody proti proudu, na schodnici, tedy tam, kde se stékají vody z potůčků. Pak se v té vodě uvaří čis-tec (rožec polní), to však ještě není všecko. Do té vody se ještě

musejí dát z devíti prahů třísky, z devíti metel špičky. Mimo to, kolik je osob v domě, všem se musí vystříhnout po špetce vlasů a ty se musejí do oné vody přidat. Pak se voda ocedí přes metlu do jiného hrnce, načež teprv se voda vleje do vany a v ní se uřknuté dítě umývá shora dolů. Po koupeli je třeba dítě tím vyvařeným čistcem, třískami a vlasy nakouřit. Je-li dítě pohlaví mužského, propůjčí otec košili; je-li dítě pokolení ženského, dá matka košili. Bohyně ji přidrží při nakuřování dítěte kolem jeho těla. Potom se do ní dítě zamotá a dá spát. Tak se to opakuje po tři dny. Voda se nakonec vyleje před východem nebo západem slunce na křižovatce cest či chodníků.

Tomu, že podvědomá obava z uhrančivého pohledu není úplně cizí ani dnešní populaci, nasvědčuje zvyk starých žen přetřít křičícího pravnoučka jeho košilkou po tváři a výraz *ne-úroku* (neuřknu), který použije člověk, když poprvé pohlédne na novorozence v kočárku.

Jestliže uřknutí patří z hlediska soudobé vědy spíše do resortu etnografie než medicíny, pak otylost je medicínským problémem dnes stejně jako před stoletím, byť byla „výsadou“ zvláště zámožných vrstev. Následující vypravování nás přesvědčí, že bohyně skutečně znaly, co lidskému organismu škodilo a co mu prospívalo. Pokud si odmyslíme dobový kolorit, zjistíme, že způsob léčby si příliš nezadá se současnými metodami zdravé výživy.

Továrník z Vídně, jehož příběh zaznamenal Ferdinand Dúbravský, trpěl zdravotními potížemi. Měl sice k dispozici hodně znamenitých lékařů, používal všechny možné koupele

a minerální vody, ale nic nepomáhalo. Ani Karlovy Vary, ani Mariánské Lázně. Žaludek mu netrávil, a když se přece najedl, míval těžkosti, bolesti a ztrácel dech. Bylo na něm ale vidět, že si nic neodepřel, alespoň ne předtím, než onemocněl. Byl, řečeno slovy současné medicíny, otlý.

V Trenčianských Teplicích, kde ho právě neúspěšně kurýrovali, mu hostinská poradila, aby se obrátil na bohyně. Ty mu prý pomohou víc než všichni doktoři. Továrník ji poslechl a vydal se na Žítkovou. Bohyně si ho poslechla a rozhodla se mu pomoci. Měl se ale na čtrnáct dní svěřit do jejích rukou.

Souhlasil. Večer ho bohyně zavedla do osamělého stavení, ve kterém byla čistě připravená hostinská místnost. Tam továrníka ubytovala. Muž se ráno probudil a chtěl vyjít ze stavení ven. Marně – byl uvězněný uvnitř. Na stole měl připravenou skromnou snídani: v bílém hrnku asi půl litru kyselého mléka a půl žemle. Nejdříve nad takovým jídlem ohrnul nos. Ven se však nedostal a přišel hlad. A tak se dal továrník nakonec s nechutí do jídla. K obědu dostal opět hrnek kyšky a jednu žemli, večer totéž, jenom žemle byla znovu polovina. Stejný jídelníček následoval i další den. Aby pacient nemohl utéci, brala s sebou bohyně, když šla do domku uklízet, „chlapisko“, které stálo u dveří a hlídalo. Na nářky továrníka, že takový hlad nevydrží, nic nedbala.

„Velký nevýslovný hlad ho trápil, a keď si nevedel už rady, otvoril okno a dal sa kričať a volať – nemecky, česky, ba aj francúzsky... A tak vydržal ubožiak štyry plné dni. Zúril, klial, búchal, babu prosil, ale nič. Utiect nebolo možno, okno malé,

dvere zapreté, a keď bohyňa prišla, ten chlapisko stál u dverí na stráži,“ popisuje Dúbravský továrnikovo trápení.

Teprve pátého dne bohyně jídelníček trochu změnila. Ke snídani byl hrnek masové polévky, jedna žemle a jedno vajíčko. K obědu byla půlka pečeného kuřete a žemle. K večeři – litr kyšky a žemle. Tak uplynuly další čtyři dny. Devátý den se jídelníček opět změnil: ráno čaj, dvě vejce a žemle, v poledne celé kuře a skýva chleba a k tomu pohár piva. K večeři jen kyška. Desátý den ráno zase čaj, dvě vejce a skýva chleba s máslem, v poledne celé kuře a kus chleba. Večer talířek škvařeniny, kus chleba a pohár piva. Další den v poledne hovězí polévka, maso se salátem a půl kuřete, k tomu pohárek vína a večer kus šunky a zase víno. Totéž i dvanáctý den. Třináctý, poslední den dostal továrník k obědu vepřovou pečení se salátem, k večeři šunku. Čtrnáctý den byla kúra ukončena. Továrník zhubl, šaty na něm jen visely, ale cítil se jako mladík. Za péči a byt si bohyně řekla osmadvacet korun, továrník jí však velkodušně dal celou stokorunu.

Svou redukční dietou předběhla bohyně dobu o celé století. Vděku se ovšem nedočkala. Lékaři byli tehdy vůči léčitelům stejně nedůtkliví jako dnes. Přestože byla léčba úspěšná, továrníkův lékař nekalou konkurenci zažaloval a okresní soud v Uherském Hradišti bohyni odsoudil ke čtrnáctidennímu vězení. Nepomohlo ani to, že pacient u soudu vypovídal v její prospěch. Když ji odváděli, vtiskl jí do ruky stokorunovou bankovku se slovy: „Abyste darmo neseděli!“ A k soudcům řekl: „A ona mě přece uzdravila!“

V léčení nadváhy by našly žítkovské bohyně rozsáhlou klientelu nepochybně i dnes a zájemce by tohle léčení vyšlo mnohem levněji nežli spalovače tuků a jiné zaručeně účinné prostředky doporučované současnou reklamou.

Do léčitelské „dílny“ žítkovských bohyní nás nechává nahlédnout také Bedřich Rychlík. Ze vzpomínky, kterou mu vypravovala stará žena z Hrozenkova, je patrná úcta k vědění a k činnostem, které bohyně provozovaly.

Bývala som u svojej babky na Dolině, v hespodze, aj tam bolo treba všeličo robic. Medzi moje povinnosci, keré som ale mala rada, patrilo vodzeňje k bohyňám. Na tem sa dalo dobre zaro-bic. Dostala som peňjáze od tých, čo som ich vjédla, a ňjékedy aj od bohyní, kedz sa ím „kšeft“ dobre vydaríl.

Kedysi zastavíl pred hespodú pekný koč. Privjézol rod-zinu, pána s jeho malženkú a cérú. Tá bola bjéla jako scena a něvedzela ani sama vystúpic z koča, bolo jěj treba pomáhac. Išla čažko, jako keby spala, oči mala zavreté, ani s nimi něpo-hnúla. V hespodze olovrantovali. Pán pri reči povedál, že by chceli ísc k bohyni. Ból to bohatý obchodník z Piešťan. Céra bola velice pekná. Mala frajéra, aj už mal byc sobáš, ale chvílu pred ním si našól inú. Dzejvka z teho bola tak něščasná, trápila sa a dostala vyrážky a strupy, každú chvílu sa škrábala, aj kedz sedzela za stvólom. Ináč ani něrečnovala. Ništ si něpamatovala, ani svoje meno, něvedzela, gdze bývajú ani gdze prišli. Sama sa ani něnajédla, moseli ju krmic jako malé dzecko.

Protože bohyně Pagáčová už nežila, vedla je do Čjérných, přes Bedové, kde byl vyšlapaný chodník k bohyni s přízviskem Chupatá.

Dva razy ljala vosk, lebo sa jej čosi nepozdávalo, zarjékala pri každem ljáci, aby to bolo vsecko co najlepšje. Namjěšala zeliny a povedala im, jako ich majú varic, ona ten čaj pic a s odvarom sa umývac.

Když přišli za čtrnáct dní, dcera už vypadala mnohem lépe, než když tam byli poprvé. Sama vyšla z kočáru a nebylo třeba jí pomáhat. Neměla už tolik stroupků a nebyla už taková sinalá, ale růžová. Přišli k bohyni, a ta je vítala, jako když přijdou staří známí. Přinesli jí víno, pálenku a všeličo dobré na jedzeňje. Bohyně ljala vosk, zarjékávala a namjěšala ešče vjác zeliněk, jako to bolo pred tým. Išla s nami na kus cesty a lúčila sa se vseckými, jako keby boli najlepšia rodzina. Na Dolinu sme

přišli s veselú – céra už pekně išla rovno s nami a něbolo jěj treba nijako pomáhac.

Za měsíc už přišli bohyni poděkovat. Dcera byla zdravá. O své nemoci nevěděla nic, ani si nemohla vzpomenout, co s ní bylo.

Vedzela len, že na něj ležal jakýsi cjěň, ale už sa ztracil. Já som dostala peknú šatku a dvacac korún – to bolo tolko, že som od radosti až vyskakovala. Jako dněskaj si to pamatujem, mladá bohyňu objímala, scískala, hladkala a dzekovala jěj za to, že ju z čažkéj choroby vyljécila.

Na druhé straně některé praktiky byly postaveny pouze na rituálu a dnešnímu člověku musejí připadat jako čiré šarlatánství. A přesto byly účinné. Anebo ne?

Svoji zkušenost z doby dětství má v tomto směru Jan Rapant, bývalý ředitel hrozenkovské školy, známý kopaničářský hudec a folklorista. Když byl malý, býval často nemocný. Jeho matka si už nevěděla rady, a tak se obrátila na bohyni Surmenu, která byla z přízně. Ta si chlapce prohlédla a pojmenovala nemoc jako „přípory“. A poradila: „Dzjévča, to musíš zebrac velký nvóz, chodzic před západom sunka okolo suchej slivky, pichac nožom do kvóry a povedac: ‚Sunečko za hory, přípory za kvóry.‘ A uvidíš, že sa mu ty přípory stracja.“ Matka bohyni poslechla a nemoc skutečně odešla. „Dodnes nevím, jestli za to skutečně mohla bohyně a ten zvláštní obřad, anebo spíš víra, že to pomůže,“ zamýšlí se Jan Rapant.

Bohyně však neléčily vždy a za každou cenu. Z vosku dokázaly vyčíst, zda je ještě naděje na uzdravení. Pokud ano, léčily anebo poradily, jak při léčbě postupovat. Pokud jim

wosk prozradil, že pacientovi není pomoci, sdělily to někomu z jeho blízkých a neživily pacienta ani jeho okolí lichou nadějí. Nikdy nepokračovaly ve zbytečné nebo šalebné léčbě jen proto, aby získaly honorář. I tento jejich na mnoha případech ověřený postoj vyvrací představu o podvodnicích, které jen tahají peníze z kapes důvěřivých pacientů. Naopak, bohyně zastávaly v tomto směru etické postoje. Za služby přijímaly zpravidla odměnu, neboť bohyňování bylo svým způsobem živností, avšak tato odměna byla stanovena v závislosti na složitost a náročnost úkonů a byla oběma stranami vnímána jako odměna čestná.

Pokud byl pacient nevléčitelně nemocen, pak bohyně svůj um soustředily na to, aby jej připravily na setkání se smrtí. V tomto ohledu si ty nejzkušenější z nich získaly respekt i u lékařů, kteří jinak na jejich praktiky hleděli jako na nekalou konkurenci: byly zvány do nemocnic k postelím umírajících a sehrávaly tak roli terapeutek, které pacienty uklidňovaly a smiřovaly s neodvratným koncem.

V této souvislosti se zcela zákonitě vynořuje otázka, zda bohyně dokázaly předpovědět osud člověka a určit dobu jeho smrti. Všechno, co o bohyních a bohyňování víme, naznačuje, že ano. Nevyhnutelnost a blízkost smrti neurčovaly ani tak ze stanovené diagnózy nevléčitelné nemoci, ale pomocí magických úkonů, které jim umožnily nahlížet do budoucnosti. Za příklad si vezmeme příběh nám již známé „baby boršické“ Dory Šurmánkové. K lití používala nikoli wosk, ale olovo a léčila bylinami, které sbírala „mezi Jany“ – 25. června. (Vzpomeňme si na zápisky pátera Kulicha z poloviny 18. století – i v nich

se hovoří o sbírání bylin „mezi Jany“.) Bohyně si najala čtyřadvacet žen, které pak na čtyřech vozech vozila celý den po lokalitách, kde se byliny vyskytovaly. Část nasbíraných bylin uvařila, část uschovala v uzlech a nemocným z nich dávala odvar na umývání, zeliny na čaj nebo do koupele. Který nemocný včas buď sám přišel, nebo si poslal pro radu, každému pomohla. Lidem, kteří u ní hledali pomoc, když už bylo hodně zle, domlouvala: „A spěšej ste o mně nevěděli? Brzo by bývalo pozdě.“

O nemocných nepřítomných lila napřed olovo, a pokud poznala, že není pomoci, pověděla bez obalu: „Nebude ten zeleného trávníčka šlapat!“ Říkalo se, že dokázala předpovědět, za kolik dní dotyčný umře. Martin Zeman zaznamenal případ nějakého Mičky z Hrubé Vrbky, který měl nemocného bratra. Zašel mu na léky k „babě boršické“. Poněvadž se z olova ulil hrob, Dorka mu pověděla bez obalu, že jeho bratru není pomoci. A skutečně, bratr za pět dní zemřel, ačkoli mu i doktor zavolali.

Svérázný způsob, jak v případě těžké nemoci dítěte zjistit, zda má vůbec smysl zahájit léčbu, používala již zmíněná Ševčena z Javorníku. Vykopala tři jámy: jednu pro zdraví, druhou pro nemoc, třetí pro smrt. Matka položila dítě do některé z nich, aniž by znala jejich význam, a bezděčně tak určila osud dítěte.

Příběh z doby relativně nedávné vypravovala autorovi tohoto pojednání v roce 2004 paní Marie Mléčková z Korytné (č. p. 273). Udál se v její blízkosti nedlouho po druhé světové válce, když jí bylo asi dvacet let. Tehdy se její známé, mladé

ženě, ztratily v práci v Uherském Brodě šatenky. V té době byla taková ztráta citelná. Žena podezřívala jednu svoji spolupracovnici, ale neměla jistotu. A tak se rozhodla svěřit se žitkovské bohyni. Ta ji vyposlechla a po obvyklém rituálu, když prozkoumala vosk, jí sdělila dvě informace. Kolem šatek si nemusí dělat starosti, najdou se a co nevidět jí budou vráceny. Ale druhá byla hrozivá. „Kolem vašeho muže krouží smrt,“ sdělila jí bohyně. Za několik dní dopadla policie kapsáře a našla u něho ukradené šatenky. Protože je žena měla podepsané, doručila je policie na její adresu. Ženu to však sklíčilo: Jestliže se vyplnila první část předpovědi, vyplní se i druhá? Čas šel a nic se nedělo, a mladá žena se po měsíci nejistoty uklidnila. Do půl roku od události s šatenkami však došlo k tragické nehodě, při níž byl její muž smrtelně raněn kopnutím koně, a žena zůstala mladou vdovou.

Hovoříme-li o věcech souvisejících se smrtí, nabízí se další otázka – zda uměly bohyně smrt na někoho přivolat, třeba formou nemoci, úrazu apod. I zde se ocitáme, stejně jako v předešlém případě, v důkazní nouzi. Tu patrně nezmiří ani již vzpomenuť příběh Dorky Šurmánkové, která dokázala odstranit manželku svého milence, za něhož se pak sama provdala.

Čarování, jehož cílem je způsobit někomu vážné zdravotní problémy a odstranit tak osobu, která stojí v cestě, již souvisí s černou magií. Víme také, že se v ní bohyně rovněž vyznaly, ale využívaly jí jen zřídka, ve vážných případech. Odstranit manželku, která stojí v cestě nové lásce, jako je tomu ve výše uvedeném případě, bezesporu závažným případem je. Můžeme se ovšem ptát, zda nejde jen o mýtus, který kolem

Bohyně byly zkušené léčitelky. Snímek z vystoupení sboru Čečera na MFF Strážnice 2008.

sebe vytvořila sama bohyně, aby zdůraznila svoji moc. Nicméně nejde o jediný zapsaný případ a doklad toho, že bohyně *uměly porobit*.

A v čem spočívalo kouzlo, jehož cílem bylo odstranění sokyně? *Za tím účelem naberou z vrška (hřbitova) hlíny, ulepí z ní lepenca (podobu lidskou), píchají ho jehlami pod žebra; potom zatopí v peci osykovým dřevem, hodí ho do ohně, vytáhnou a oblévají vodou; konečně ho suší v komíně. Pokud se rituál dodrží, má sokyně nejprve pchání, potom je rozpálená a zas jí zima třese, konečně uschne a zežukně.* (Bartoš)

Hliněná figurka oběti, která je propíchnávána špičatým nástrojem, nám připomene magické praktiky domorodých šamanů v Africe. V Evropě byl tento princip popsán v souvislosti s čarodějnickými procesy již ve středověku. V dějinách soudnictví bychom našli i několik případů, kdy tento způsob chtěli využít spiklenci k odstranění panovníků či příslušníků vysoké šlechty. Ale nemusíme chodit až do středověku. Ještě dnes si některé starší ženy z Kopanic tímto způsobem snaží vyřídit účty se svými sokyněmi.